

Žíla, Ondřej

Poločas rozpadu? Dvojí štěpení daytonské Bosny a Hercegoviny

Porta Balkanica. 2018, vol. 10, iss. 1-2, pp. [5]-20

ISSN 1804-2449 (print); ISSN 2570-5946 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/138943>

Access Date: 04. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POLOČAS ROZPADU? DVOJÍ ŠTĚPENÍ DAYTONSKÉ BOSNY A HERCEGOVINY

Ondřej Žíla

Frenkie: Egzil (2017)

Mentalni mrak, zagadjen zrak (Mentální temnota, znečištěný vzduch)

Biće opet rata, budi se strah (Bude opět válka, probouzí se strach)

Sve je po starom, tapkamo u mjestu (Vše je při starém, tápeme na místě)

Kao da 10 godina pišemo istu pjesmu (Jako když deset let píšeme stejnou píseň)

Úvod

Ve vyhrocené atmosféře proběhly v Bosně a Hercegovině (dále jen BaH) první říjnovou neděli v roce 2018 v pořadí již osmé všeobecné volby od skončení války v roce 1995. Vnější pozorovatelé doufali, že volební výsledky konečně nabídnou nosnou variantu a ukončí nadvládu nacionalistických, korupcí a klientelismem prosáklých subjektů, které vládou BaH prakticky od prvních pluralitních voleb v roce 1990. Opoziční síly burcovaly, že v sázce je především další směřování země, které se stále musí vyrovnávat s následky válečného konfliktu z první poloviny 90. let. Tedy zda zvítězí strany, které se zasazují za celistvost země a podporují vznik občanské společnosti, nebo voliči tradičně dají hlas nacionalistům reprezentující jeden ze tří tzv. konstitutivních národů této země (Bosňáky, Srby, či Chorvaty).

Letošní volby byly přitom opětovně prezentovány jako přelomové. Tentokrát ale hlavním důvodem této přelomovosti měla být měnící se geopolitická situace v regionu (Bechev 2017a). Vi-

ditelné oslabení přítomnosti západních struktur v celé oblasti tzv. západního Balkánu poskytuje příležitost posilovat vliv Rusku, ale též Číně, zemím Perského zálivu a tradičně Turecku (Petrović and Reljić 2011). Patrná je zejména spřízněnost politické reprezentace bosenských Srbů s vládou Ruska, která již delší čas otevřeně podporuje tamního nejvyššího politického představitele Milorada Dodika (Bechev 2017b).

Cílem tohoto textu je zodpovědět, proč se navzdory uvedeným očekáváním výsledky voleb opětovně příliš nelišily od předešlých hlasování. Na základě dlouhodobého monitorování mediálního prostředí BaH a dokumentů mezinárodních nevládních organizací a think-tanků, pravidelně uskutečňovaných terénních výzkumů a analýz odborné literatury stať analyzuje okolnosti vedoucí k tomu, že na bosenskohercegovinské politické scéně i po posledních volbách zase dominují nacionalisticky orientované politické strany, a proč se tento stát ve své novodobé poválečné historii setrvale točí v bludném kruhu. Analýza post-

daytonského vývoje přitom jednoznačně napovídá, že kořeny potíží, v jakých se BaH od okamžiku svého vzniku v roce 1992 nachází, je nutno hledat především v odlišných vizích jejího uspořádání. Kvůli nim vypukl bosenský konflikt, jehož mírové řešení dokázalo protikladné postoje k BaH pouze zredukovat, nikoliv však kompletně odstranit.

Bosna a Hercegovina jako laboratoř mezinárodního společenství

Komplikovaný politický systém v Bosně a Hercegovině je výsledkem kompromisní daytonské mírové smlouvy, která ukončila za prostředkování Spojených států vleklý konflikt (Bieber 2006, 121; Bose 2002; Chandler 2001, 2006). De facto protektorát pod mezinárodní správou se stal pokusnou laboratoří budování míru, zavádění neoliberálně laděných reforem a působení stovek mezinárodních organizací a agentur (Chandler 2001). Cílem experimentu západních správců bylo provést nacionalismem prosáklou a válkou a etnickými čistkami rozvrácenou společnost transformací fází, v jejímž průběhu měly být odstraněny následky konfliktu, obnovena původní promíšenost společnosti a podpořeno utváření bosenské (nadetnické) občanské společnosti (Belloni 2007). Úsilí cílicí na pozvolnou harmonizaci a usmíření (Eastmond and Selimovic 2012; Wettach 2008; Stefansson 2010; Mijić 2018; Kostić 2012), které bylo od po-

čátku řízeno a koordinováno mezinárodním společenstvím, mělo být korunováno vstupem Bosny a Hercegoviny do Evropské unie a NATO.

Tyto záměry se podařilo naplnit pouze částečně. V zemi složené ze dvou hlavních celků, Federace BaH, kde většinově žijí Bosňáci a Chorvaté, a Republiky srbské, kde početně dominují Srbové, byla obnovena infrastruktura (Cox 2001). Mezi oběma politickými celky dnes díky finanční podpoře mezinárodního společenství znovu existuje dopravní spojení, země má jednotnou měnu i společnou armádu (na rozdíl od rozdělených policejních sil).

Neúspěch prosazování mírotvorného procesu v Bosně a Hercegovině, stagnace v oblasti demokracie i v dalších postjugoslávských státech a změny v geopolitických prioritách mezinárodního společenství v důsledku konfliktů na Blízkém východě způsobily opadnutí zájmu o západní Balkán ze strany USA a Evropské unie (Žižka 2016a). Hegemonistickou, a dříve jednoznačně direktivní úlohu Vysokého představitele, mezinárodního správce BaH, vystřídal pasivní přihlížení bezútešnému vývoji v zemi (Belloni 2009; McMahon and Western 2009). A to navzdory skutečnosti, že disponuje exkluzivními pravomocemi – může odvolat jakéhokoliv politika protivícího se výkladu daytonské dohody a současně má právo vnutit, anebo anulovat jakýkoliv zákon (Knaus and Martin 2003). Těchto možností však mezinárodní správce v posledních více než deseti letech nevy-

Členové bosenského Prezídia - Šefik Džaferović (bosňácký člen), Željko Komšić (chorvatský člen) a Milorad Dodik (srbský člen)
zdroj: <https://www.rferl.org/a/bosnia-herzegovina-presidency-election-russia-dodik/29530509.html>

Vysoký představitel Valentin Inzko

zdroj: http://www.ohr.int/?page_id=1712

užil. Důvodem je rezignace EU a USA rozhodně a direktivně vstupovat do dění na tamní politické scéně. Razantní autoritativní zásahy v prvním desetiletí po skončení války, které zemi neposunuly očekávaným směrem, vystřídala vyprázdňená rétorika. Mezinárodní představitelé si se situací v zemi prokazatelně neví rady. Západní mezinárodní instituce, které dirigovaly postsocialistickou transformaci a způsob provedení privatizace, navíc nesou v důsledku její nepovedené realizace spoluzodpovědnost za chmurný stav země (Gilbert 2006; Jansen 2006; Horvat and Štiks 2012; Henig 2012; Kurtović 2015; Baker 2012).

Vysoký představitel (aktuálně je jím Valentin Inzko), jehož působení je jak v samotné Bosně a Hercegovině, tak na mezinárodní scéně čím dále více zpochybňováno a silně kritizováno, ale nebyl doposud odvolán.¹ Právě obavy z posilování přítomnosti Ruska, které se prostřednictvím Republiky srbské snaží zabránit vstupu Bosny a Hercegoviny do NATO, vyvolávají otázku, zda by mezinárodní společenství nemělo svůj pasivní přístup přehodnotit. Po tomto přístupu volají mnozí západní analytici a četné think-tanky (Marusic et al. 2017; Bajrović, Kraemer, and Suljagić 2018; Bechev 2018; Bassuener 2018; Mujanovic

¹ Inzko, jenž je ve funkci od roku 2009, je nejdéle působícím Vysokým představitelem v celém období daytonské Bosny a Hercegoviny.

Zeljko Komšić, člen Prezídia BaH reprezentující chorvatský národ

zdroj: <https://direktno.hr/eu-i-svijet/dijaspora/zeljko-komsic-i-službeno-kandidat-za-hrvatskog-clana-predsjednistva-bih-ali-ceka-ga-problem-123532/>

PhDr. Ondřej Žíla, Ph.D. (1981)

Vystudoval geografii na Přírodovědecké fakultě a historii na Filozofické fakultě UK. V současné době je odborným asistentem na Institutu mezinárodních studií FSV UK, kde přednáší politickou geografii jihovýchodní Evropy. Tematicky se věnuje především výzkumu migrací, válečným konfliktům, poválečné rekonstrukci a postsocialistické transformaci v zemích bývalé Jugoslávie.

zila1@seznam.cz

Tento text vznikl za podpory projektů PRIMUS/HUM/12 a Centra pro transdisciplinární výzkum násilí, traumatu a spravedlnosti poskytovaného Univerzitou Karlovou (UNCE/HUM/009)

2018). Na tuto notu hrály i opoziční probosensky orientované strany, které ve své předvolební kampani intenzivně cílily na odstavení Milorada Dodika, ale i vyšachování jeho hlavního politického partnera v Bosně a Hercegovině, chorvatského nacionalisty Dragana Čoviće, o jehož inklinaci k Rusku se v poslední době rovněž mluví v médiích (Mujanovic 2017).

Odpůrci srbských a chorvatských nacionálně orientovaných elit ve snaze znovu přitáhnout pozornost mezinárodního společenství akcentovali vše, co vyvolává mezi západními liberálními elitami negativní konotace. Bosenský mediální prostor zaplavily v předvolebním roce četné dezinformační kampaně. Pravidelně se objevovaly informace o utváření paramilitárních jednotek a výcvikových center v Republice srbské, o ilegálním vyzbrojování tamní policie ruskými spojenci, nebo se poukazovalo na spanilé jízdy Nočních vlků oblastmi, kde většinově žije srbské obyvatelstvo.² V případě chorvatského tábora v západním Mostaru byly mnohé aktivity tamních politických představitelů označovány sarajevskými kritiky nejen za nacionalistické, ale i fašistické (ustašovské).³

Oproti tomu srbská a chorvatská média v Bosně a Hercegovině zase setrvale akcentovala hrozbu islámského konzervatismu, fundamentalismu a radikalismu. Hovořilo se o hrozbě návratu džihádistů z bojišť v Iráku a Sýrii (Metodieva 2018; Azinović and Weber 2015; Azinović and Jusić

² V předvolebním období se v Bosně a Hercegovině výrazně navýšila četnost mediálních zpráv věnovaných problematice ozbrojování Republiky srbské a vměšování Ruské federace. Zásadním problémem tohoto zpravodajství, ale i četných reportů západních think-tanků, je, že se všechny pohybují na rovině spekulací, domněnek a úvah, které jsou vystavěny na nepodložených, velmi slabých, mnohdy prakticky nulových empirických poznatcích. Zpravodajské portály současně zveřejňované informace přebírají od sebe navzájem, aniž by ověřovaly jejich věrohodnost. Důležitější než vyargumentovaná a faktograficky podepřená analýza je politické poselství jejich sdělení. Viz webové portály Balkan Insight, Aljazeera Balkans, Zurnal. info atd. O způsobu, jak se dá tendenčně pracovat s empiricky nepodloženými poznatky, se lze přesvědčit např. zde: Bajrović, Kraemer, and Suljagić 2018.

³ Politika HDZ je pravidelně vedle výrazů „neoustašovská“ usouvztažňována s politikou apartheidu. Srov. jeden z posledních mediálních výstupů Emira Suljagiće (Suljagić 2018), který s podobnými příklady jako je „vláda bílé menšiny nad černou většinou“ dlouhodobě velmi ostře kritizuje politiku HDZ BaH.

2016), o wahhábiitech žijících v několika periferních obcích zcela odříznutých od systému, o aktivitách arabských sponzorů, případně o údajné postupující islamizaci prostoru, kde většinově žijí Bosňáci.⁴

Štěpení bosenskohercegovinské společnosti

Prislušníci wehhábistického hnutí Askeri na setkání s mládeží
zdroj: <https://www.nezavisne.com/novosti/hronika/Snimak-iz-Tesnja-alarmirao-bezbjednosne-strucnjake-Vehabije-obucavaju-djecake-zaborbu/463776>

Znaky Islámského státu v jedné z vesnic ve střední Bosně
zdroj: <https://www.kurir.rs/planeta/1675889/opasno-dzihadisti-iz-maoce-napadaju-srbiju-i-srpsku>

Odpověď na klíčovou otázku, proč se Bosna a Hercegovina i dvacet tři let od skončení války nachází ve stavu vnitropolitického rozkladu, je nutno hledat ve způsobu uspořádání a fungování

⁴ Těmto tématům se intenzivně věnovaly především srbské (Blic, Novosti, Kurir aj.) a chorvatské (Bljesak, Dnevnik, Poskok) zpravodajské portály. V českém prostředí na tuto problematiku upozornila dokumentárním zpracováním platforma pro investigativní zahraniční žurnalistiku Voxpot (Boháč 2018b, 2018a)

tamní společnosti. Daytonská dohoda sice ukončila válku, nicméně nevyřešila hlavní příčinu konfliktu, kterou byly zcela protikladné postoje elit reprezentujících tři konstitutivní národy Bosny a Hercegoviny k otázce vyhlášení nezávislosti (Bougarel 2004; Hayden 1999). Kompromisní charakter mírové smlouvy umožnil, aby spory pokračovaly politickými prostředky (Belloni 2009; Ružić 2012; Björkdahl 2012). První a dominující rovinnou štěpení bosenskohercegovinské společnosti je tak střet mezi zastánci etnického a občanského přístupu k jejímu uspořádání.

Zatímco bosensko-srbští a bosensko-chorvatští nacionalisté mají tendenci zemi dále decentralizovat, potažmo parcelovat, bosňáčtí nacionalisté se zasazují nejen za její celistvost, ale i co největší jednotu (Žíla 2016a). Bosňácký nacionalismus tak lze hůře rozeznat, neboť prosazuje unitární uspořádání země, a je tudíž inkluzivní (Markovina 2018). U bosňáckých nacionalistů ale lze rozlišit dva odlišné přístupy, jak by mělo být centralizace BaH dosaženo. Přestože představitelé Strany demokratické akce (SDA), která ideologicky staví na etno-konfesionální identitě (bosňáctví a muslimské víře), bojují za celistvost země, jsou ochotni pragmaticky přihlížet k zájmům srbských a chorvatských elit a spolupracovat s nimi. Tento přístup je podmíněn kontextem, v jakém je formulováno jejich nacionalistické uvažování, pochopením, že unitární stát je v aktuální situaci nerealizovatelný, a vědomím, že se se svými srbskými a chorvatskými národními elitami vzájemně potřebují k mobilizaci své voličské základny. Oproti tomu představitelé „občanských“ stran kladou důraz na rovnost mezi občany. Na základě formulace „jeden člověk, jeden hlas“ usilují o zrušení kolektivních práv konstitutivních národů, která ustanovila daytonská dohoda.

SDA podporuje přístup „jeden člověk, jeden hlas“ výhradně v takové podobě, kdy se jeho prostřednictvím může demokraticky pokoušet politicky prosazovat vůli velmi těsné nadpoloviční většiny.⁵ Pokud by ale tento přístup znamenal

postupné přenášení důrazu z etnické formulované identity na občanskou, by byla SDA rozhodně proti. To se zcela jednoznačně ukázalo v průběhu přípravy sčítání obyvatelstva v roce 2013. Na základě pokusného sběru dat tehdy do médií proklouzla informace, že se údajně 35 % respondentů z 15 tisíc dotazovaných deklarovalo jako „Bosňané“ či „Hercegovci“ (Žíla 2016b, 24). Vzhledem k tomu, že probosenské citění vykazují především mladší osoby, městští liberálové vycházející z bosňáckého kulturního prostředí, rozpoutaly bosňácké nacionalistické elity kampaň, která tyto „občanské“ orientované osoby vyzývala ke striktní deklaraci v etno-národnostním smyslu (Armakolas and Maksimovic 2014). Jinak totiž hrozilo, že by příklonem k občansky laděnému bosenství mohl být rozmělněn celkový počet Bosňáků. Ve výsledku by to tak tento konstitutivní národ výrazně oslabilo (Žíla 2016b, 24). Vědomí demografické výhody Bosňáků nad zbylými dvěma konstitutivními národy je velmi důležitou součástí politické strategie bosňáckých nacionalistů, která je od vzestupu nacionalismu v 80. letech uplatňována (Žíla 2014). Zatímco tedy pro SDA může být tento přístup nebezpečný kvůli oslabování etno-konfesionální identity, srbské a chorvatské elity jednoznačně chápou politiku „jeden člověk, jeden hlas“ za maskování bosňáckého nacionalismu. SDA vedle kritiky „občanských“ stran z rozředování bosňácké identity současně nelibě nese, že se svým pojetím politiky (formální odkazy na Bratrství a jednotu) snaží oživit jim zamítnutý komunistický model.

Naopak zastánci „občanských“ stran kritizují SDA za spolupráci a „ochotu“ vést navzdory vzájemně vyhoceným pozicím dialog se srbskými a chorvatskými národními stranami (Sociální demokracie Milorada Dodika – SNSD, Srbská demokratická strana – SDS a Strana demokratického pokroku – PDP v Republice srbské a Chorvatské demokratické společenství – HDZ a jeho odnož HDZ 1990 ve Federaci BaH). Podle jejich názoru tak politika SDA uznává a legitimizuje zájmy srbských a chorvatských stran, které mají vůči BaH decentralizační, odstředivé tendence (Mahmutćehajić 2007, 95–96).

„Občanské“ orientované strany akcentující důraz na rovnost mezi občany na základě formulace „jeden člověk, jeden hlas“ však pouze jiným a přitažlivějším způsobem zastávají pozice bosňáckých nacionalistů. Cílem jejich politiky je avizované zrušení kolektivních práv konstitutivních národů.

⁵ V předchozí dekádě konkurovala v bosňáckém voličském spektru tradiční straně SDA Strana pro Bosnu a Hercegovinu, kterou vedl bývalý člen SDA Haris Silajdžić. Tato strana se velmi expresivně zasazovala za politiku „jeden člověk, jeden hlas“ i tím, že její volební slogan byl „Bosna bez entit“. Toto politické moto bylo namířeno proti Republice srbské, která podle příslušníků této strany představovala „genocidní“ útvar (Belloni 2007, 55).

Milorad Dodik konzultuje několikrát ročně s Vladimírem Putinem

zdroj: <https://www.the-american-interest.com/2016/09/25/who-is-playing-whom/dodik-putin/>

V této souvislosti se nám nabízí paralela s obdobnou strategií jdoucí ve prospěch většiny (srbského národa), kterou se snažil na sklonku existence socialistické Jugoslávie neúspěšně prosadit Slobodan Milošević. Před posledním zasedáním Svazu komunistů Jugoslávie prosadil Milošević ve Svazu komunistů Srbska politické uspořádání občanů na základě demokraticko-socialistické platformy. Do ústředí tak byl prostřednictvím demokratického centralismu postaven důraz na jednotlivce na základě formulace „jeden člověk, jeden hlas“ (Pauković 2008, 23). Tento záměr však představitelé slovinské a chorvatské socialistické republiky odmítli a vzápětí vyhlásili nezávislost (Jović 2003).

V tomto „státotvorném“ typu nacionalismu se požadavky „občanský“ (liberálně) orientovaných stran (Sociální demokracie – SDP⁶, Demokratic-

ká fronta – DF a Občanský svaz – GS), které mají voličskou základnu téměř výhradně ve

Federaci BaH (v Republice srbské nejsou prakticky vůbec zastoupeny) do značné míry překrývají s názory bosňáckých nacionalistů (SDA). Oba proudy slévající se do nacionálně podmíněného přístupu k uspořádání BaH, který odpovídá bosňáckým politickým elitám, kritizují každého, kdo nesdílí nadšení z bosenských státních symbolů a tendenci centralizovat zemi. Zhoubnost „státotvorného“ typu nacionalismu, či rovněž „občanského“ nacionalismu (Šimić 2018a, 2018b, 2017) je tak především v tom, že jej jeho zastánci nepovažují v rámci přístupu k uspořádání BaH za „nacionalistický“, ale za normální, racionální a očekávaný (Markovina 2018). Negativní kategorie „nacionalismus“ je v jejich normativním způsobu uvažování zaměněna pozitivní kategorií „patriotismem“.

Představitelé „občanských“ stran volají po změnách, které jsou zaobaleny do formálně levice-

⁶ Obzvláště SDP jako reformovaná strana odkazující na socialistické tradice a vzájemnost mezi národy BaH prohodila svůj kredit. Tato „multietnická strana“, kterou vedle většiny tvořenou Bosňáky podporují i další národy zastávající multikulturalismu namísto etnického partikularismu (Toal and Maksić 2011, 285), dominovala ve volbách v roce 2000 a v roce 2010. Direktivní politické vedení Zlatko Lagumdžiji, skandály a vnitřní rozbroje nakonec způsobily, že se tato levicová strana rozložila do více subjektů. Demokratická fronta Ž. Komšiće a Občanský svaz jsou strany utvořené bývalými příslušníky SDP. Nynější politické vedení SDP ukázkově reprezentuje vyprázdněnost stranického programu. Ačkoliv je tato strana formálně i

nadále multikulturní, její voličskou základnu tvoří ve většině Bosňáci. Neúspěšný kandidát na bosňáckého člena Prezídia BaH, Denis Bećirović, se ve svém předvolebním vystupování nikterak nelišil od bosňáckých (a srbských a chorvatských) nacionalistů, přestože je původem z Tuzly, města, které historicky staví na multikulturních tradicích a socialistické politice bratrství a jednoty (Armakolas 2001).

Dragan Čović, předseda HDZ BaH na shromáždění v Bleiburgu zdroj: <http://www.globalno.org/gori-bosna-dragan-covic-ju-cer-bio-na-ustaskom-skupu-u-blajburgu-lakse-je-reci-da-su-ustase-pobijene-od-partizana-nego-da-su-klali-i-ubijali-uz-okupatora/>

vých, antinacionalistických tezí. Jejich požadavky prosazující demokratické změny, ale nemohou zakrýt, jak tito politici konstantně, zatvrzele a neměnně kritizují (na základě svého subjektivního chápání rozpadu Jugoslávie a následného konfliktu) legitimně zvolené politické představitele srbského a chorvatského národa v BaH. Pokud například důsledně analyzujeme politická prohlášení Občanského svazu, jehož ústřední reprezentanti výrazně mediálně pomohli třetímu zvolení Željka Komšiče (viz dále), pozorujeme, že jejich formálně levicové, antinacionalistické postoje odvolávající se na Titovu Jugoslávii, tradice partyzánsství a heslo bratrství a jednoty, jsou v naprostém protikladu s myšlenkovým poselstvím jimi zveřejňovaných textů.

V prostředí země, ve které vypukla válka kvůli porušení ústavy a nerespektování kolektivního práva jednoho národa zbylými dvěma (Hayden 1999, 2007), není možné a s nejvyšší pravděpodobností ani do budoucna nelze očekávat bezvý-

hradnou akceptaci přístupu kladoucího důraz výlučně na individuální občanská práva. Politické elity srbského a chorvatského národa, ale i jejich voliči tak požadují vedle respektu k individuálním právům jako pojistku i zajištění práva na svou kolektivní (národní) identitu (Kasapović 2018; Pepić and Kasapović 2018; Grbavac 2016; Vukoja, Sitarški, and Pehar 2016). Tímto způsobem se brání a vymezují proti případné politické dominanci početnějších Bosňáků.

V průběhu rozpadu socialistické Jugoslávie se navíc vytratila zastřešující jugoslávská identita, v jejímž důsledku zbyly v BaH pouze parciální národnostně-etnické identity. V poválečném prostředí země chybí prostupná a jednotící síla, která by dokázala vytvořit všeobecně, tj. napříč v Daytonu uznanými konstitutivními národy, akceptovanou bosenskou státní identitu.

Zastánci formálně občanského pojetí BaH (tedy státoporní nacionalisté) označují M. Dodika a D. Čoviće za zatvrzelé nacionalisty, kteří setrvale blokují a bojkotují rozvoj země. Z této situace viní daytonský systém, který skrze ukotvená kolektivní práva tří konstitutivních národů generuje nacionalismus a tím jeho zastáncům umožňuje dále upevňovat primární, tj. etnickou identitu. Protože ale Západ jiné řešení bosenské války (jako např.

Bojan Stojković s členy „Srbské cti“

zdroj: <http://zurnal.info/novost/20914/milorad-dodik-formira-paravojne-jedinice-u-republici-srpskoj>

Členové organizace „Srbská čest“ v Bnja Luce

Zakladatel organizace „Srbská čest“ Bojan Stojković

zdroj: <http://www.rtvbn.com/mobile/vijest/3893099/u-srbskoj-casti-bivsi-kriminalci>

rozdělení země) nezvažoval, usilovali daytonští architekti v první řadě o nalezení kompromisního řešení mezi znesvářenými etno-nacionálně definovanými bojujícími stranami (Donais 2017; Bose 2005; Holbrooke 1999; Neville-Jones 1996; Bildt 1998). Ve snaze dosáhnout dohody se vyjednávači inspirovali principem tzv. národnostního klíče, který existoval již v době socialistické Jugoslávie (Western and Serwer 2000). Etnické kvóty, které dříve existovaly jako nepsané pravidlo zajišťující smír mezi národy Jugoslávie, však tvůrci dayton-

ské dohody nově formalizovali v podobě striktně požadované parity v politickém zastoupení tří konstitutivních národů (Pearson 2015; Belloni 2007, 43).

Problém však tkví v tom, že tato institucionálnízace národních/etnických kvót v rámci sdílení moci je zastánci občanského uspořádání BaH kritizována jako nacionalistická a nedemokratická (Mujkic 2007; Gordy 2015; Gilbert and Mujanović 2015). Liberálně smýšlející Evropan (pokud zrovna nebude z Vlámka, či Katalánska) tak spontánně spíše podpoří bosňáckou koncepci, zastávající „občanské“ společnosti, kteří (navenek) odmítají škatulkování podle etnické příslušnosti. Avšak právě v tom spočívají mimikry, pod kterým se ukrývají liberální a levicové subjekty (SDP, DF a GS) se sídlem v Sarajevu. Od skutečně občanského přístupu se tyto strany s většinou bosňáckou voličskou základnou liší tím, že ty bosenskohercegovské občany, kteří prosazují vedle individuálních práv i vzájemný respekt mezi národy (kollektivní práva), paušálně označují za poblouzněné nacionalisty, či dokonce zastávající ustašovských, anebo četnických ideologií.

Prakticky jedinou politickou stranou, která se snaží o důsledný smířčí dialog s občany BaH jako jednotlivci, ale i příslušníky národnostních kolektivů, je Naše strana se sídlem v Sarajevu (Touquet 2011). Je symptomatické, že její kandidát na chorvatského člena Předsednictva BaH Boriša Falatar se ocitl pod palbou kritiky pseudo-občanských subjektů (SDP, DF a GS) kvůli své ochotě diskutovat i s chorvatskými nacionalisty. Ve volbách tak získal pouze necelé 4 % hlasů. Přestože tuto stranu volí především liberální Bosňáci v Sarajevu, podporují jí i srbští a chorvatští voliči ve Federaci BaH, kteří se ztotožňují s Bosnou a Hercegovinou jako svou domovinou. Jejich počet je ale nepatrný.

Dvě dogmatické, byť vzájemně se vyživující soustavy – etnický a občanský nacionalismus tvoří neprostupnou mentální zeď. Obě zastávají partikulární, etno-politické vize, a ani jedna z nich současně není univerzalistická a kosmopolitní. V obou případech mají její realizátoři tendenci diktovat a vnučovat své pozice, jež by ostatní měli přijímat.

Fenomén Komišić

Názornou ukázkou, jak se dva výše rozebírané přístupy projevují v praxi, můžeme pozorovat na výsledku posledních voleb. Stejně jako v roce

2006 a 2010 (Pepić and Kasapović 2018; Kasapović 2017) vyvolalo největší pozdvižení zvolení Željka Komšiče do kolektivního Předsednictva země, které je složené ze tří reprezentantů konstitutivních národů BaH. Zatímco srbského člena volí voliči v Republice srbské, pro bosňáckého a chorvatského člena hlasuje elektorát ve Federaci BaH. Ústava přitom nenařizuje, aby Bosňáci volili výlučně bosňáckého a Chorvaté chorvatského kandidáta. Probosensky orientovaný Komšić kandidující na člena Předsednictva z řad chorvatského národa přesvědčivě porazil chorvatského nacionalistu Dragana Čoviće. Potíž je v tom, že Komšić jako chorvatský kandidát obdržel stejně jako v roce 2006 a 2010 až z 90 % hlasy Bosňáků (Misetić 2018). Jen v Sarajevu získal 35 tisíc hlasů, přestože zde podle sčítání z roku 2013 oficiálně žije 13 607 Chorvatů (Centralna izborna komisija BiH 2018).

Naopak Čoviće sice volilo 82 % Chorvatů, nicméně celková početní slabost chorvatského národa v BaH oproti mnohem silnějším bosňáckému elektorátu nedokázala zaručit tomuto kandidátu vítězství. Početnější Bosňáci tak mohou Chorvaty upřednostňovaného kandidáta demokraticky přehlasovat. Podle chorvatský autorů tak Komšićův případ ukazuje, jak bosňácká politická reprezentace podceňuje nebezpečí ignorování konsociačního uspořádání BaH (Pepić and Kasapović 2018). Vítězství Komšiče je dle většiny stran sídlících v Sarajevu záchranou a pojistkou před „chorvatskými nacionalisty“, a to bez ohledu na skutečnost, že chorvatští voliči hlasující pro Čoviće a další chorvatské kandidáty se cítí být podvedeni (Misetić 2018). V Mostaru již proti Komšićovi proběhla velká demonstrace a několik okresů s většinově chorvatskou populací označilo Komšiče za personu non grata. Přestože zvolení Komšiče je jeho zastánci chápáno jako vítězství reformních sil a potvrzení, že občanská a nikoliv etno-nacionální Bosna a Hercegovina je možná, vítězný počet hlasů Komšićovy zajistil bosňácký nacionalismus ukrytý po rouškou „pseudo-občanství“.

Ke zvolení Komšiče ale značnou měrou přispěla i neschopnost chorvatského politického vedení se sídlem v západní části etnicky rozděleného Mostaru (Pehar 2014, 2017a, 2017b). Přestože chorvatské elity podaly v roce 2017 stížnost u Ústavního soudu BaH na diskriminaci a zjevnou marginalizaci ve volebním systému, které dali soudci za pravdu, nedokázaly přimět mezinárodní

společnosti k zjednání nápravy (Kulanić 2018). Svůj podíl viny nese i mezinárodní společnosti v čele s Evropskou unií, které bez jasně stanovené strategie rezignovaně přihlíží prohlubujícím se rozporům ve Federaci BaH. Rovněž sousední Chorvatsko selhává z pohledu mnoha bosenských Chorvatů ve své pseudo-ochranné roli.⁷

Komšićovo zvolení tak bude mít v chorvatském politickém táboře dvojí dopad. Bosenští Chorvaté, kteří disponují druhým pasem Chorvatska, členské země Evropské unie, budou v BaH početně dále oslabovat.⁸ Účelová podpora Komšiče ze strany Bosňáků ale může taktéž způsobit, že voliči – vědomi si postupující marginalizace svého národa – podpoří nacionalistu Čoviće, i přesto, že se s jeho politikou neztotožňují. Z dlouhodobé perspektivy může volba Komšiče prohloubit antagonismus mezi západním Mostarem a Sarajevem. Chorvatští protagonisté v čele s Čovičem budou hrozit blokováním federálních institucí, nebo se budou dále formálně zasazovat o vytvoření vlastní entity, aniž by však reálně podnikli radikálnější kroky. Tento postup západního Mostaru budou jako „ustašovský“ zveličovat a medializovat představitelé „občanského“ přístupu, kteří jím budou strašit občany BaH ve snaze posílit svou pozici.

Z hlediska budoucího vývoje BaH je ale nejvíce problematické, že stejně jako se vzájemně potřebují „etničtí“ nacionalisté k mobilizaci voličstva, potřebují se navzájem s „etno-nacionálními“ představiteli i politici reprezentující „pseudo-občanský“ přístup k uspořádání bosenské společnosti. Jejich společným cílem, byť se navenek proti sobě vymezují, je kontrola a upevňování nacionalistického diskursu, který je buď drží u moci, či se s jeho pomocí k moci naopak usilují dostat.

Štěpení dvoupólové

Před čtyřmi lety jsme společně s Jaroslavem Klepalem v komentáři k předchozím volbám upozorňovali, že kromě výše rozebíraného štěpení společnosti, se v BaH prohlubuje i štěpení dvoupólové (Klepal and Žíla 2014). Na ty živořící, nezaměstnané a marginalizované, kteří odmítají participovat na hře na demokracii, a na ty, kterým

⁷ Takový názor rezonuje v západní části Mostaru (Teréní deník únor 2018, Mostar, Grude, Široki Brijeg, Ljubuški).

⁸ Tento trend dlouhodobě dokládají demografické statistiky („Agencija Za Statistiku BiH“ 2018).

tato hra nese ať hmatatelný, či iluzorní profit. Naděje na změnu, která se zdála být po sérii protestů upozorňujících na zkorumpovanost politického prostředí BaH a tíživou socioekonomickou situaci jejích běžných obyvatel na jaře roku 2014 na dosah, zmizela do ztracena (Kurtović 2015; Hromadžić 2015; Arsenijević 2015; Riding 2018; Horvat and Štikis 2012; Jansen, Brković, and Čelebičić 2016; Wimmen 2018).

Politické strany, jež byly spoluzodpovědné za daný stav, našly zastání u Vysokého představitele. Revolta části bosenskohercegovinské společnosti, pro niž je příznačná extrémně vysoká nezaměstnanost (mezi mladými až 60 %), ale nepřerostla do organizované politické akce (Žíla 2016a). Přitom i v letošní předvolební kampani prakticky chyběly ekonomické a sociální vize, jak reálně zlepšit život občanů BaH. Vyprázdnění politiky na pouhý politický marketing, který funguje na základě nacionalistických zjednodušení, tak svědčí o dvou skutečnostech. Přestože se tento způsob může z krátkodobého pohledu jevit jako efektivní, v dlouhodobém horizontu v sobě nese past v podobě absence potenciálu dále mobilizovat voličský aparát a rozvíjet politický program. V těchto volbách se o tom přesvědčil Milorad Dodik, dlouhodobě nejúspěšnější politik v postdaytonské éře. Tento formálně sociální demokrat, který začínal jako chránělec USA a Evropské unie, se v průběhu let proměnil z umírněného politika v nekompromisního zastávce obrany srbských národních zájmů (Toal 2013). Dodik pochopil, jak lze se po skončení války efektivně pracovat s psychickým rozpoložením bosenskosrbského elektorátu. Svou politikou vedenou ve smyslu obrany teritoria jednoho z politických celků Bosny a Hercegoviny, Republiky srbské, dokázal dlouhodobě a účinně mobilizovat voličskou základnu (Žíla 2016a). V šíření svého vlivu mu stejně jako všem dalším stranám posloužilo budování klientelistických vazeb a odměňování voličů zaměstnaneckými posty v administrativě či v podnicích Republiky srbské (Touquet 2012). Prerозdělování postů však má své limity, neboť Dodikova garnitura může jen stěží zajistit zaměstnání všem svým voličům.

Jeho vláda tak pouze mohla vyhrožovat, že pokud pro ni lidé nebudou hlasovat, přijdou po volbách o své zaměstnanecké posty.⁹ Dlouhodobě

⁹ Taková rétorika se objevila, byť ve formě nemístného žertu, na několika předvolebních shromážděních SNSD (SoCompany 2018).

nezaměstnaný, frustrovaný volič se ale těžko spokojí s programem, kde se téměř výhradně argumentuje obranou „srbských“ zájmů. Pokles přízně před volbami v roce 2014 proto přinutil Dodika přitvrdit. Vyhrocená politika, ve které Dodikovi nakloněná média soustavně hledala zrádce, kteří pomáhají rozkládat Republiku srbskou, ale vytvořila zárodek rozkolu v tamní společnosti.

Ten vykrytalizoval letos na jaře, kdy se v Banja Luce rozšířily protesty prosazující prošetření podezřelých okolností smrti Davida Dragičeviće. Tělo 21letého studenta a aktivisty bylo po několika dnech pohřešování nalezeno v řece Vrbas. Vyšetřovatelé učinili v průběhu prošetřování několik fatálních lapsů, které nejenže nemohly uspokojit rodinu, ale zalarmovaly širší a občansky angažovanou veřejnost. Nově nařízená pitva, pokračující vyšetřování, ale i zásahy do něj ze strany pozůstalých přinesly jen další rozpory, kontroverze a protichůdnosti, které kauzu nejen znepřehlednily, ale postupem času i politizovaly.¹⁰

Pozůstalí dokázali umírněnými, ale vytrvalými protesty, se kterými se solidarizovalo čím dál více osob, obnažit, jak vypadá dvoupólové štěpení v praxi. Demonstrující čím dále otevřeněji kritizovali instituce Republiky srbské, které nedokázaly, nebo nechtěly celou kauzu uspokojivě prošetřit. Z diletantsky vedeného vyšetřování, které prokazatelně vykazovalo mnoho pochybení, ale nikdo nevyvodil osobní zodpovědnost. Ukazuje se tak, že klientelistické vazby, které prorůstají stranickým aparátem, znemožňují vyvození důsledků a nápravu. Není proto překvapením, že otec zabitého Davida Dragičeviće, Davor, veterán armády bosenských Srbů, nasměroval v zoufalé snaze dosáhnout spravedlnosti pozornost na hlavního politického reprezentanta, Dodika, kterého označil za zločince a vraha. Protestující, kteří v mezidobě zformovali skupinu Spravedlnost pro Davida, ovlivnili volební výsledky. Vzhledem k tomu, že ale protesty cílily proti politickému establishmentu – Dragičević před volbami jednoznačně nepodpořil nikoho z opozice a sám v nich podle svých slov ani nehlasoval –, nedokázaly žádné z opozičních stran zajistit její vítězství. Opoziční strany v Republice srbské navíc vesměs sdílejí postoj, který Dodik zastává v širěji pojatých otázkách –

¹⁰ Tato událost byla hybnou kauzou v předvolebním roce v Republice srbské. Detailně se jí věnovala všechna opoziční média. Naopak média pod kontrolou Dodika referovala o kauze a protestech vyhýbavě a s mnohem menší intenzitou.

vztah k bosenským institucím v Sarajevu, negativní postoj k otázce centralizace země, spřízněnost s politikou sousedního Srbska atd.

Závěrem: výhledy dalšího vývoje daytonské Bosny a Hercegoviny po volbách v roce 2018

Co ukazují výsledky voleb na základě dvojí optiky nazírání na štěpení bosenskohercegovinské společnosti? V postdaytonském prostředí formálně dozorovaném mezinárodním společenstvím, ve kterém převládají dva proudy, nacionalistický a pseudo-občanský, nemohly ani tyto volby reálně změnit daný stav. Tradičně nízká volební účast (53 %), řada pochybení, nesrovnalostí a volebních manipulací (krádeže hlasů, hlasování osob, které jsou po smrti) a téměř 8 % neplatných hlasů představují hlavní důvody, proč opoziční občanské strany zpochybňují výsledky voleb (Centralna izborna komisija BiH 2018).

Rozložení politických sil, kdy je v Předsednictvu BaH vedle zastánců unitárního státu Komšiće a bosňáckého člena Džaferoviće třetím členem Dodik prosazující dezintegraci země, dává vytušit, že střety v politické rovině budou dále pokračovat. Očekávání, že Bosna a Hercegovina brzy vstoupí do Evropské unie a NATO, tak obyvatelé této země nepovažují za uskutečnitelná. Země postupuje v plnění integračních požadavků velmi pomalu. Aktuální složení Předsednictva BaH, ale i skeptické nálady v Evropské unii integraci rozhodně neuspíší. Navíc ke vstupu do Severoatlantické aliance je třeba souhlas zástupců všech tří konstitutivních národů. Dodik, jehož politická strategie je vystavěna na odporu k západní vojenské struktuře, dá ke vstupu souhlas jen stěží.

Truchlivá socioekonomická realita země dále uspíší již nyní masový úprk Bosňanů do zahraničí. Rozhodnutí odejít ze země může napomoci i nový imigrační zákon v Německu, který cílí na kvalifikovanou pracovní sílu ze zemí mimo Evropskou unii. Přestože má Bosna a Hercegovina na základě přírodního bohatství skvělý potenciál k rozvoji a kvalitnímu životu, točí se v důsledku válečného dědictví, politicky motivovaných třenic týkajících se uspořádání a kontroly společnosti a soustavného vměšování cizích zemí v bludném kruhu.

Navzdory snahám západních velmocí podpořit vznik nadnárodní bosenské identity, zůstávají tři konstitutivní národy pevnou a určující součástí této země. Mezinárodní společenství by mělo tuto skutečnost jednoznačně reflektovat. Tendence ze

Shromáždění iniciativy „Spravedlnost pro Davida“ v Banja Luce
zdroj: <https://www.slobodnaevropa.org/a/protest-dragicevic-banjaluka/29348818.html>

<https://balkaneu.com/the-suspicious-death-of-a-young-man-triggered-protests-in-banja-luka/>

strany Západu přehlížet tento stav vedla pouze k dalším deformacím a nebyla z dlouhodobého pohledu nosná. V daném nastavení sil tak existuje dvojí řešení. Prvním z nich je důsledný konsensus mezi politickými elitami, které zastupují jednotlivé konstitutivní národy, ale i shoda mezi těmi, kteří upřednostňují formálně občanskou identifikaci a většinou definovanou národnostně. Ten ale může nastat pouze v okamžiku, kdy dojde ke kompromisu mezi bosňáckými a chorvatskými politickými elitami ve Federaci BaH (ať již v podobě volebního zákona, či utvoření třetí entity). Druhou a velmi bolestivou alternativou je rozdělení státu a konzistentní práce na tom, aby jednotlivé vzniknuvší celky mezi sebou efektivně komunikovaly. Ačkoliv je takové řešení vysoce nepravděpodobné (není to v zájmu západních mocností), a jenom samotná úvaha vyvolává velmi rozvášněné debaty (natož otázka, jak by toho mělo být dosaženo), měli by se jím odborníci zabývat. Stávající prodlužující se agónie je neúnosná.

Tento text vznikl za podpory projektů PRIMUS/HUM/12 a Centra pro transdisciplinární výzkum násilí, traumatu a spravedlnosti poskytovaného Univerzitou Karlovou (UNCE/HUM/009).

Bibliografie

- “Agencija Za Statistiku BiH.” 2018. (2018) <http://www.bhas.ba/>.
- ARMAKOLAS, I.** (2001) “Identity and Conflict in Globalizing Times: Experiencing the Global in Areas Ravaged by Conflict and the Case of the Bosnian Serbs.” In *Globalization and National Identities: Crisis or Opportunity?*, edited by P. Kennedy and C. Danks, 46–63. Springer.
- ARMAKOLAS, I. – MAKSIMOVIC M.** (2014) “Memory and the Uses of the Wartime Past in Contemporary Bosnia and Herzegovina: The Case of the Bosniak Campaign for the October 2013 Population Census.” *Science and Society* 32: 59–93.
- ARSENIJEVIC, D.** (2015) *Unbriable Bosnia and Herzegovina: The Fight for the Commons*. Nomos Verlagsgesellschaft.
- AZINOVIĆ, V. – JUSIĆ M.** (2016) “The New Lure of the Syrian War: The Foreign Fighters’ Bosnian Contingent.” *Atlantic Initiative*, Sarajevo.
- AZINOVIĆ, V. – WEBER B.** 2015. “Bosnia and Herzegovina and the Nexus with Islamist Extremism.” *Democratization Policy Council*.
- BAJROVIĆ, R. – KRAEMER R. – SULJAGIĆ E.** (2018) “Bosnia on the Chopping Block: The Potential for Violence and Steps to Prevent It.” *Foreign Policy Research Institute*. <https://www.fpri.org/wp-content/uploads/2018/03/updated-bosnia-2018.pdf>.
- BAKER, C.** (2012) “Prosperity without Security: The Precarity of Interpreters in Postsocialist, Postconflict Bosnia-Herzegovina.” *Slavic Review* 71 (4): 849–872.
- BASSUENER, K. W.** (2018) “House Foreign Affairs Committee Hearing: ‘The Dayton Legacy and the Future of Bosnia and the Western Balkans.’ Written Statement for the Congressional Record.” *Democratization Policy Council*. http://www.democratizationpolicy.org/pdf/Bassuener_US_Congressional_Hearing_Written_Statement_4_18.pdf.
- BECHEV, D.** (2017a) *Rival Power: Russia’s Influence in Southeast Europe*. Yale University Press.
- BECHEV, D.** (2017b) “The Reach and Limits of Russian Influence in the Balkans.” *The American Interest* (blog). October 23, 2017. <https://www.the-american-interest.com/2017/10/23/reach-limit-russian-influence-balkans/>.
- BECHEV, D.** (2018) “Understanding Russia’s Influence in the Western Balkans.” *The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats*. <https://www.hybridcoe.fi/wp-content/uploads/2018/10/Strategic-Analysis-2018-9-Beshev.pdf>.
- BELLONI, R.** (2007) *State Building and International Intervention in Bosnia*. London: Routledge.
- BELLONI, R.** (2009) “Bosnia: Dayton Is Dead! Long Live Dayton!” *Nationalism and Ethnic Politics* 15 (3–4): 355–375.
- BIEBER, F.** (2006) *Post-War Bosnia: Ethnicity, Inequality and Public Sector Governance. Ethnic Inequalities and Public Sector Governance*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire ; New York: Palgrave Macmillan.
- BILDT, C.** (1998) *Peace Journey: The Struggle for Peace in Bosnia*. Weidenfeld & Nicolson.
- BJÖRKDAHL, A.** (2012) “A Gender-Just Peace? Exploring the Post-Dayton Peace Process in Bosnia.” *Peace & Change* 37 (2): 286–317.
- BOHÁČ, V.** (2018a) “Bosna: Mezi srbskými nacionalisty.” *A2larm* (blog). 2018. <http://a2larm.cz/2018/10/bosna-mezi-srbskymi-nacionalisty/>.
- BOHÁČ, V.** (2018b) “Mezi bosenskými islamisty.” *A2larm* (blog). 2018. <http://a2larm.cz/2018/06/mezi-bosenskymi-islamisty/>.
- BOSE, S.** (2002) *Bosnia after Dayton: Nationalist Partition and International Intervention*. London: Hurst.
- BOSE, S.** (2005) “The Bosnian State a Decade after Dayton.” *International Peacekeeping* 12 (3): 322–335.
- BOUGAREL, X.** (2004) *Bosna: anatomija rata*. Reč. Beograd: Fabrika knjiga.
- Centralna izborna komisija BiH.** (2018) “Opći Izbori 2018. Godine - Utvrđeni Rezultati - Predsjedništvo BiH.” 2018. http://www.izbori.ba/rezultati_izbora?resId=25&langId=1#/1/0/0/0/0.
- CHANDLER, D.** (2001) *Bosnia: Faking Democracy after Dayton*. 2nd ed. London: Pluto.
- CHANDLER, D.** (2006) *Peace Without Politics?: Ten Years of International State-Building in Bosnia*. Psychology Press.

- COX, M.** (2001) *State Building and Post-Conflict Reconstruction: Lessons from Bosnia.* Geneva: Centre for Applied Studies in International Negotiations.
- DONAIS, T. A.** (2017) "Dayton+ 20: Peacebuilding and the Perils of Exclusivity." *Peacebuilding* 5 (1): 7–21.
- EASTMOND, M. – SELIMOVIC J. M.** (2012) "Silence as Possibility in Postwar Everyday Life." *International Journal of Transitional Justice* 6 (3): 502–24. <https://doi.org/10.1093/ijtj/ijts026>.
- GILBERT, A.** (2006) "The Past in Parenthesis: (Non)Post-Socialism in Post-War Bosnia-Herzegovina." *Anthropology Today* 22 (4): 14–18. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8322.2006.00449.x>.
- GILBERT, A. – MUJANOVIĆ J.** (2015) "Dayton at Twenty: Towards New Politics in Bosnia-Herzegovina." *Southeast European and Black Sea Studies* 15 (4): 605–610.
- GORDY, E.** (2015) "Dayton's Annex 4 Constitution at 20: Political Stalemate, Public Dissatisfaction and the Rebirth of Self-Organisation." *Southeast European and Black Sea Studies* 15 (4): 611–622.
- GRBAVAC, V.** (2016) *Neravnopravna Demokracija: Politički Položaj Hrvata u Bosni i Hercegovini.* Institut za društveno-politička istraživanja (IDPI).
- HAYDEN, R. M.** (1999) *Blueprints for a House Divided: The Constitutional Logic of the Yugoslav Conflicts.* Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- HAYDEN, R. M.** (2007) "Moral Vision and Impaired Insight: The Imagining of Other Peoples Communities in Bosnia." *Current Anthropology* 48 (1): 105–31. <https://doi.org/10.1086/508688>.
- HENIG, D.** (2012) "'Knocking on My Neighbour's Door': On Metamorphoses of Sociality in Rural Bosnia." *Critique of Anthropology* 32 (1): 3–19. <https://doi.org/10.1177/0308275X11430871>.
- HOLBROOKE, R. C.** (1999) *To End a War.* Random House Digital, Inc.
- HORVAT, S. – ŠTIKS I.** (2012) "Welcome to the Desert of Transition! Postsocialism, the European Union, and a New Left in the Balkans." *Monthly Review* 63 (10): 38.
- HROMADŽIĆ, A.** (2015) *Citizens of an Empty Nation: Youth and State-Making in Postwar Bosnia-Herzegovina.* University of Pennsylvania Press.
- JANSEN, S.** (2006) "The Privatisation of Home and Hope: Return, Reforms and the Foreign Intervention in Bosnia-Herzegovina." *Dialectical Anthropology* 30 (3–4): 177–199.
- JANSEN, S. – BRKOVIĆ, Č. – ČELEBIČIĆ, V.** (2016) *Negotiating Social Relations in Bosnia and Herzegovina: Semiperipheral Entanglements.* Routledge.
- JOVIĆ, D.** (2003) *Jugoslavija, Država Koja Je Odumrla: Uspon, Kriza i Pad Kardeljeve Jugoslavije, 1974–1990.* Nota Bene. Zagreb: Prometej.
- KASAPOVIĆ, M.** (2017) "Lijphart and Horowitz in Bosnia and Herzegovina: Institutional Design for Conflict Resolution or Conflict Reproduction?" *Politička Misao: Časopis Za Politologiju* 53 (4): 174–190.
- KASAPOVIĆ, M.** (2018) "The Relationship between Peace, State and Democracy: Bosnia and Herzegovina as an Deviant Case." *Teoria Polityki* (1).
- KLEPAL, J. – ŽÍLA O.** (2014) "Volby v Bosně a Hercegovině: nástup nacionalismu?" *A2larm* (blog). 2014. <http://a2larm.cz/2014/10/volby-v-bosne-a-hercegovine-nastup-nacionalismu/>.
- KNAUS, G. – MARTIN F.** (2003) "Travails of the European Raj." *Journal of Democracy* 14 (3): 60–74.
- KOSTIĆ, R.** (2012) "Transitional Justice and Reconciliation in Bosnia-Herzegovina: Whose Memories, Whose Justice?" *Sociologija* 54 (4): 649–666.
- KULANIĆ, A.** (2018) "Bosnia and Herzegovina Between Parity and Proportionality: Reforms, Electoral Law and Fundamental Constitutional Principles." In *Bosnia and Herzegovina and the Berlin process: Analysis of the Key Processes in B&H before the London Conference 2018*, 46–59.
- KURTOVIĆ, L.** (2015) "'Who Sows Hunger, Reaps Rage': On Protest, Indignation and Redistributive Justice in Post-Dayton Bosnia-Herzegovina." *Southeast European and Black Sea Studies* 15 (4): 639–659.
- MAHMUTČEHAJIĆ, R.** (2007) "'Islam' Kao Oprečnost Bosni." *Dijalog - Časopis Za Filozofiju i Društvenu Teoriju* (4), 91–99.
- MARKOVINA, D.** (2018) "Trajni Status Quo u BiH." *Peščanik*, October 13, 2018. <https://pecanik.net/trajni-status-quo-u-bih/print/>.

- MARUSIC, D. – BEDENBAUGH S. – WILSON D.** – Atlantic Council of the United States. (2017) "Balkans Forward: A New US Strategy for the Region." http://www.atlanticcouncil.org/images/Balkans_Forward_web_1128.pdf.
- MCCMAHON, P. C.** – Western J. (2009) "The Death of Dayton-How to Stop Bosnia from Falling Apart." *Foreign Aff.* 88: 69.
- METODIEVA, A.** (2018) "Balkan Foreign Fighters Are Coming Back: What Should Be Done?" *STRATPOL*, January.
- MIJIĆ, A.** (2018) "Don't Talk About the Elephant: Silence and Ethnic Boundaries in Postwar Bosnia-Herzegovina." *Human Studies* 41 (1): 137–56. <https://doi.org/10.1007/s10746-018-9457-9>.
- MISETIC, L.** (2018) "Miseti Law: What Are Croats in Bosnia and Herzegovina Complaining About Now? A Rebuttal to Jasmin Mujanović." *Miseti Law* (blog). October 26, 2018. <http://miseticl原因.blogspot.com/2018/10/what-are-croats-in-bosnia-and.html>.
- MUJANOVIC, J.** (2017) "Russia's Bosnia Gambit." *Foreign Affairs*, September 6, 2017. <https://www.foreignaffairs.com/articles/bosnia-herzegovina/2017-09-06/russias-bosnia-gambit>.
- MUJANOVIC, J.** (2018) *Hunger and Fury: The Crisis of Democracy in the Balkans*. Oxford University Press.
- MUJKIC, A.** (2007) "We, the Citizens of Ethnopolis." *Constellations* 14 (1): 112–128.
- NEVILLE-JONES, P.** (1996) "Dayton, IFOR and Alliance Relations in Bosnia." *Survival* 38 (4): 45–65.
- ORLIĆ, M.** (2012) "Od Postkomunizma Do Postjugoslavenstva. Udruženje Za Jugoslavensku Demokratsku Inicijativu." *Politička Misao: Časopis Za Politologiju* 48 (4): 98–112.
- PAUKOVIĆ, D.** (2008) "Posljednji Kongres Saveza Komunisti Jugoslavije: Uzroci, Tijek i Posljedice Raspada." *Suvremene Teme: Međunarodni Časopis Za Društvene i Humanističke Znanosti* 1 (1): 21–33.
- PEARSON, S.** (2015) "The 'National Key' in Bosnia and Herzegovina: A Historical Perspective." *Nationalities Papers* 43 (2): 213–32. <https://doi.org/10.1080/00905992.2014.1002463>.
- PEHAR, D.** (2014) "Demokracija, demokratsko predstavljanje i ustavna logika etničkih izbornih jedinica u Bosni i Hercegovini – IDPI." November 9, 2014. <http://www.idpi.ba/pehar-demokracija/>.
- PEHAR, D.** (2017a) "Je li djelovanje Željka Komšića, od 2006. do 2014., bilo štetno za bh. Hrvate?" *Dnevnik.ba*. July 17, 2017. <https://www.dnevnik.ba/kolumne/je-li-djelovanje-zeljka-komsica-od-2006-do-2014-bilo-stetno-za-bh-hrvate>.
- PEHAR, D.** (2017b) "Sejdić-Finci, Hrvatski Interesi i HDZ-Ova Pregovaračka Strategija," *Dnevnik.Ba*. August 5, 2017. <https://www.dnevnik.ba/kolumne/sejdic-finci-hrvatski-interesi-i-hdz-ova-pregovacka-strategija>.
- PEPIĆ, I. – KASAPOVIĆ M.** (2018) "The Gradual Cyprusization of the Federation of Bosnia and Herzegovina: Structural, Institutional and Process Assumptions." *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 1–23.
- PETROVIĆ, Ž. – RELJIĆ D.** (2011) "Turkish Interests and Involvement in the Western Balkans: A Score-Card." *Insight Turkey* 13 (3).
- RIDING, J.** (2018) "A New Regional Geography of a Revolution: Bosnia's Plenum Movement." *Territory, Politics, Governance* 6 (1): 16–41. <https://doi.org/10.1080/21622671.2016.1260491>.
- RUŽIĆ, M.** (2012) "Bosnia and Herzegovina: A Continuation of War by Other Means." *International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs* 21 (1/2): 73–83.
- ŠIMIĆ, N.** (2017) "Lijevi Nacionalizam." *Portal Buka* (blog). 2017. <http://www.6yka.com/novosti/lijevi-nacionalizam>.
- ŠIMIĆ, N.** (2018a) "Lijevi žurnalizam ili desni radikalizam." *Digitalna demokracija* (blog). July 5, 2018. <https://digitalnademokracija.com/2018/07/05/neven-simic-lijevi-zurnalizam-ili-desni-radikalizam/>.
- ŠIMIĆ, N.** (2018b) "Fini građanski poziv na linč. Ili kad pisac mrzi." *Digitalna demokracija* (blog). October 10, 2018. <https://digitalnademokracija.com/2018/10/10/fini-gradanski-poziv-na-linc-ili-kad-pisac-mrzi/>.
- SOCOMPANY** (2018) "Milorad Dodik sramne izjave u Gacku - YouTube." 2018. <https://www.youtube.com/watch?v=VZOfrJDJuOI>.
- STEFANSSON, A. H.** (2010) "Coffee after Cleansing? Co-Existence, Co-Operation, and

- Communication in Post-Conflict Bosnia and Herzegovina.” *Focaal* 2010 (57): 62–76.
- SUBAŠIĆ, M.** (2015) “Bosna i Hercegovina Ili Federacija BiH i Republika Srpska—Analiza Mogućnosti Implementacije Konsocijacijskog i Integrativnog Pristupa.” *Politička Misao: Časopis Za Politologiju* 52 (2): 62–82.
- SULJAGIĆ, E.** (2018) “Oslobođenje - Dani Dejtona su odbrojani na sjednici CIK-a: “Bjelacka“ manjina iz zapadne Hercegovine zauvijek će vladati crnačkom većinom iz Bosne. Apartheid je nova normalnost naše zemlje.” *Oslobođenje d.o.o.* 2018. <https://www.oslobodjenje.ba/vijesti/bih/dani-dejtona-su-odbrojani-na-sjednici-cik-a-bjelacka-manjina-iz-zapadne-hercegovine-zauvijek-ce-vladati-crnačkom-vecinom-iz-bosne-apartheid-je-nova-normalnost-nase-zemlje-405588>.
- TOAL, G.** (2013) “‘Republika Srpska Will Have a Referendum’: The Rhetorical Politics of Milorad Dodik.” *Nationalities Papers* 41 (1): 166–204.
- TOAL, G. – MAKSIĆ A.** (2011) “Is Bosnia-Herzegovina Unsustainable? Implications for the Balkans and European Union.” *Eurasian Geography and Economics* 52 (2): 279–293.
- TOUQUET, H.** (2011) “Multi-Ethnic Parties in B Osnia-H Erzegovina: N Aša S Tranka and the Paradoxes of Postethnic Politics.” *Studies in Ethnicity and Nationalism* 11 (3): 451–467.
- TOUQUET, H.** (2012) “The Republika Srpska as a Strong Nationalizing State and the Consequences for Postethnic Activism.” *Nationalities Papers* 40 (2): 203–220.
- VUKOJA, I.** (2013) “Primjeri Ne-Konstitutivnosti i Ne-Jednakopravnosti Hrvata u Federaciji BiH.” *Status: Magazin Za Političku Kulturu i Društvena Pitanja* 8 (16): 92–108.
- VUKOJA, I. – SITARSKI, M. – PEHAR D.** (2016) *Bosna i Hercegovina: federalizam, ravnopravnost, održivost : studija preustroja BiH u cilju osiguravanja institucionalne jednakopravnost konstitutivnih naroda*. Institut za društveno-politička istraživanja.
- WESTERN, J. W. – SERWER D. P.** (2000) *Bosnia’s Next Five Years: Dayton and Beyond*. United States Institute of Peace.
- WETTACH, T.** (2008) “Religion and Reconciliation in Bosnia and Herzegovina.” *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe* 28 (4). <http://digitalcommons.georgefox.edu/ree/vol28/iss4/1>.
- WIMMEN, H.** (2018) “Divided They Stand : Peace Building, State Reconstruction and Informal Political Movements in Bosnia-Herzegovina, 2005–2013.” *Social Movements in the Balkans*. June 27, 2018. <https://doi.org/10.4324/9781315167985-2>.
- ŽILA, O.** (2014) “*Jedna si jedina moja domovina?*”: etno-demografske promjene Bosny a Hercegoviny v letech 1945-2013. Vyd. 1. Varia, sv. 26. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- ŽILA, O.** (2016a) “Bosna a Hercegovina.” In *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje*, edited by Jan Pelikán, Vydání první, 73–135. Varia, 44. svazek. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.
- ŽILA, O.** (2016b) “První poválečné statistické sčítání v Bosně a Hercegovině 2013 : odklady, politizace a komplikace.” June 13, 2016. <https://digilib.phil.muni.cz/handle/11222.digilib/135374>.

Členové motorkářského klubu „Noční vlci“ z Republiky srbské s ministrem průmyslu Republiky srbské Petarem Djokićem

zdroj: <https://www.radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/nocni-vukovi-sutra-dolaze-putin-i-moskva-u-bih-drze-prst-na-obaracu/294381>

SUMMARY & KEYWORDS

Half a life: Bipolar divisions within Post-Dayton Bosnia-Herzegovina

This paper analyzes two key questions: first, why nationalist parties have been dominating Bosnian politics since its declaration of independence in 1992 and, second, why this republic has been in a state of prolonged paralysis since the end of the war in 1995. Based on an analysis of the post-Dayton era, this study demonstrates that the roots of ongoing difficulties in Bosnia-Herzegovina lie in arguments about Bosnian independence and administration of the country. Because of these controversies, Bosnia-Herzegovina erupted in riots and eventually war in 1992. The Dayton Peace Agreement succeeded in reducing actual combats among the three constitutive nations, but the peacebuilding process failed to settle these arguments. Bosnian society remains divided between those who support an ethnic arrangement of the country, and those who prefer a civic arrangement. Another division is between those who are socially marginalized and those who participate effectively in the post-Dayton political system.

► Bosnia-Herzegovina, Dayton, coexistence, ethnic vs. civic arrangement of society, elections

Studie analyzuje okolnosti, proč na politické scéně Bosny a Hercegoviny dominují od jejího vzniku nacionalisticky orientované politické strany, a proč se tento stát ve své novodobé poválečné historii setrvalě točí v bludném kruhu. Analýza postdaytonského vývoje přitom jednoznačně napovídá, že kořeny potíží, v jakých se tato ex-jugoslávská republika od okamžiku svého vzniku v roce 1992 nachází, je nutno hledat především v odlišných postojích jejích občanů k otázce nezávislosti této země a jejímu vnitřnímu uspořádání. Kvůli rozporům vypukl na počátku 90. let vleklý konflikt, jehož mírové řešení dokázalo protikladné postoje bojujících stran reprezentovaných třemi konstitutivními národy k BaH pouze zredukovat, nikoliv však kompletně odstranit. Bosenskohercegovinská společnost je tak rozštěpená nejen mezi zastánce etnického a občanského přístupu k uspořádání státu, ale i mezi sociálně marginalizované občany a ty, kteří na daytonském politickém systému efektivně participují.

► Bosna a Hercegovina, Dayton, koexistence, etnické versus občanské uspořádání společnosti, volby, perspektivy